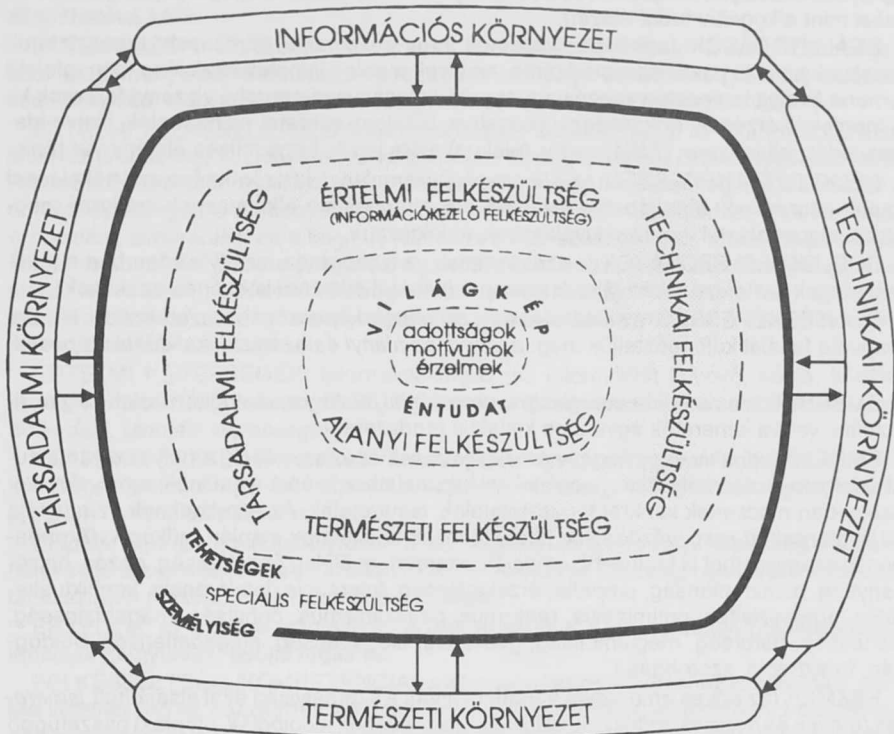

Értelmezések

Az alapvető pszichikus rendszerek modellje

ADOTTSÁGOK (öröklöttek) (pedagógiai szempontból): a) nembeliek: mozgásszervek, artikulációs szervek, érzékszervek, idegrendszer, temperamentum, *szükségletek, mechanizmusok, mintázatok*; b) egyéniek: pozitív vagy negatív irányú eltérések az átlagos nembeli adottságtól.

ALANYI DÖNTÉSKÉPESSÉG: az *érdekvértékelő* képesség által egyfelől lehetővé teszi annak eldöntését, hogy várhatóan mi szolgálja az érdekeinket és mi nem. Másfelől az *önértékelő* képességgel: aktuális magatartásunk visszacsatoló értékelésével (*a magatartásértékeléssel*) és utólagos elemzésével (*az önvizsgálattal*), valamint fizikai állapotunk, személyiségünk értékelésével (*az önelemzéssel*) segít azt tisztázni, hogy mit változtassunk, mit tegyünk a sikeresebb alkalmazkodás, tanulás, önfelkészítés érdekében.

ALANYI FELKÉSZÜLTÉG: szervezetünk, személyiségünk stabilizációját (fenntartását, védelmét, szükségleteink kielégítését) szolgálja. Magában foglalja, működteti az *alanyi és esztétikai döntésképeességet* [a döntést szolgáló *éntudatot* (ezen belül elsősorban az *eszmerendszert*), a *magatartási szokásokat*, a *stabilizációs mótvumokat*, *emóciókat*, *ismereteket*], a *stabilizációs kivitelezési felkészültséget* (az *önkiszolgálási, önvédelmi szokásokat és készségeket*), valamint az alanyi célú kompetenciákat: a *mozgáskompetenciát*, a *zenei*, a *művészeti*, az *irodalmi kompetenciát*.

ALKOTÓKÉPESSÉG (pedagógiai szempontból): az alkotó számára új, egységgé konstruált produktum tervét és/vagy magát a produktumot létrehozó *problémamegoldó* képesség.

ANYANYELVI FELKÉSZÜLTÉG: az anyanyelv használatához szükséges *értelmi felkészültség*, amely magában foglalja az anyanyelv szeretetét, az igényes nyelvhaszná-

latra törekvés, a szövegértés, a szövegalkotás képességét és a nyelvhasználati szokásokat, készségrendszereket, a nyelvhasználathoz, kommunikációhoz szükséges jelek és nyelvi szabályok ismeretét (valamint a nyelvvel kapcsolatos világmépi jellegű *ismereteket* mint a kognitív tudat részét).

BEÁLLÍTÓDÁSOK (attitűdök): kellemes vagy kellemetlen élmények, tapasztalatok alapján kialakuló pszichikus struktúrák, amelyek a dolog ismételt észlelése, a megfelelő ismeret felidézése esetén vonzó vagy taszító (pozitív vagy negatív) viszonyt fejeznek ki, a megfelelő érzéssel (rokonszenv, vonzalom, bizalom, szeretet és hasonló, illetve idegenkedés, ellenszenv, utálat, undor, félelem) előre jelzik, hogy milyen élményt vár ránk.

CÉLKÉPZÉSI KÉPESSÉG: az a képességünk, melynek köszönhetően az értékeléssel kapott információk birtokában a kivitelezésre, kipróbálásra alkalmasnak ígérkező megoldási elgondolást, hipotézist kiválasztjuk, kidolgozzuk.

CSELEKVÉSI SZOKÁSOK: a szokásoknak az a csoportja, amely elsősorban a tevékenységek kivitelezésében játszik szerepet (például étkezési, köszönési szokások).

DÖNTÉSKÉPESSÉG: az *értékelés* és a *célképzés* képességéből szerveződik. Három alapvető fajtáját különböztetjük meg: a *tárgyi, az alanyi és az esztétikai döntésképességet*.

EMBERKÉP: az embere vonatkozó antropológiai, biológiai, etológiai, pszichológiai, filozófiai, vallási ismeretek egyénben kialakult rendszere.

EMÓCIÓK: pozitív vagy negatív érzelmi jelzések és késztetések, amelyek olyan aktuális dolgokkal, személyekkel, helyzetekkel kapcsolatban is érvényesülnek, amelyekre vonatkozóan nincsenek konkrét tapasztalataink, ismereteink. Az érzelmeknek ez a fajtája az általánosított meggyőződések, hitek, tévhitek, előítéletek alapján működik. (A pedagógiai szempontból is fontosabb emóciók: szeretet, gyűlölet, önzetlenség, önzés, hiszékenység, bizalmatlanság, empátia, érzéketlenség, tolerancia, intolerancia, konfliktuskerülés, agresszivitás, optimizmus, realizmus, pesszimizmus, önhietség, magabiztosság, kishitűség, bátorság, megfontoltság, gyávaság, elégedettség, elégedetlenség, boldogság, frusztráció, szorongás.)

ESZMÉK (az egyes emberekre vonatkoztatva): a személyiség által elsajátított *ismeretek* (tények és nézetek: mítoszok, vallások, világnézetek, ideológiák, utópiák) összefüggő gondolatrendszerre és motívumrendszerre szerveződött pszichikus nagyrendszerei, amelyek a személyiség szándékos és tudatos *alanyi döntéseinek* végső viszonyítási alapjai.

ESZTÉTIKAI DÖNTÉSKÉPESSÉG: az a *képességünk*, amelynek segítségével a tárgyi, funkcionális információk mellett (minél hiányosabbak ezek az ismereteink, annál inkább) a formára, a megformáltságra támaszkodva hozzuk meg döntéseinket. Tapasztalati szintje az esztétikai érzék, amely a minták sokaságának elsajátítása alapján alakul ki, racionális, értelmező szintje pedig az esztétikai tudat, ami a műalkotások, esztétikai jelenségek elemzésével, értelmezésével fejlődik.

ÉNKÉP: az önmagunkra vonatkozó tapasztalatok, valamint a humánbiológiai, egészségügyi, pszichológiai *ismeretekhez* viszonyított önismeretünk; az aktuális énkép, a kapott énkép (a mások megnyilvánulásai alapján kialakult énkép), az eszményi énkép (amilyenek lenni szeretnénk) és a valóságos Én kölcsönhatásának eredménye.

ÉNTUDAT (*identitás, önazonosságtudat*): pszichikus nagyrendszer, a világ, az én és kölcsönhatásuk tudatosulása, a személyiség összetartó ereje, amely az egyén *eszmerendszerében, énképében emberképében és világmépiében* testesül meg, jut kifejezésre.

ÉRDEKÉRTÉKELŐ KÉPESSÉG: az *alanyi döntésképesség* alapja, amellyel az öröklött szükségletek, *beállítódások* és az elsajátított értékek révén tudattalanul, szándékátlanul, illetve felhasználva a vonatkozó *ismereteket*, tudatosan, szándékosan értékeljük az aktuális helyzetet abból a szempontból, hogy az számunkra milyen mértékben előnyös, közömbös vagy hátrányos.

ÉRTÉKEK (a magatartásra vonatkoztatva): önmagunk és mások magatartását befolyásoló tudatosult elvárások (parancsolatok, erkölcsi normák, törvények, elvek, jogszabályok és hasonló), amelyek követése, mellőzése, elutasítása, megszegése tudatos döntés eredménye.

ÉRTÉKELÉSI KÉPESSÉG: a dolgok egybevetésének *képessége*. Működésével az információk értékelési célra feltárhatók, alkalmassá tehetőek, a viszonyítási alapok kidolgozhatók, és ezáltal a dolgok között lévő különbségek, hasonlóságok, azok mértéke megállapíthatóvá válik.

ÉRTÉKVISZONYULÁSOK: motívummá vált *értékek*. Az egyes emberek, közösségek által megismert, elsajátított értékek elfogadásának iránya és mértéke (például: üldözés, szembenállás, elutasítás, közömbösség, azonosulás, meggyőződés/hit, vakhit).

ÉRTELMELI FELKÉSZÜLTÉSÉG (információkezelő felkészültség): az információk kezeléséhez (vételéhez, közléséhez, rendezéséhez, feldolgozásához, átalakításához, létrehozásához, tárolásához) szükséges felkészültség, amely magában foglalja, működteti a döntésképességet, a döntést szolgáló *éntudatot*, a kognitív *szokásokat*, *motívumokat*, *emóciókat*, *ismereteket* és a kognitív kivitelezési felkészültséget, az *értelmi képességeket* (a megismerési, a kommunikációs, a gondolkodási és a tanulási képességek egymást átfedő rendszereit), a *értelmi készségrendszereket* a hozzájuk tartozó *tartalmi és működési ismeretekkel*, valamint az *anyanyelvi*, az *idegen nyelvi*, a *vizuális*, a *matematikai*, az *informatikai* felkészültségeket.

ÉRTELMELI KÉPESSÉGEK: információkezelő (az információt felvevő, közlő, kódoló, rendező, átalakító, létrehozó, tároló) *képességek* (megismerési, kommunikációs, gondolkodási, tanulási képességek).

ÉRTELMELI KÉSZSÉGEK: a *értelmi felkészültség* egyes területeinek működését segítő készségek (például rajzolási, helyesírási, számolási *készség*, valamely szövegszerkesztő program használatának *készsége*).

ÉRZÉK: tapasztalati (szabálytudat nélkül működő) *készség* vagy *képesség*. Például: helyesírási érzék = tapasztalati szinten működő helyesírási *készség*, nyelvérzék = tapasztalati szinten működő nyelvhasználati *képesség*.

ÉRZELEM: az érzetek (szomjúság érzet), affektusok (düh), érzések (hazaszeretet), emóciók (fagyűlölet) gyűjtő fogalma.

FELKÉSZÜLTÉSÉG (KOMPETENCIA): a köznyelvi kettős jelentéshez közelállóan (döntési illetékesség és hozzáértés valamely tevékenységi körben, szakmában, hivatásban) a kompetencia olyan tanult pszichikus nagyrendszer, amely magában foglalja, működteti a szóban forgó tevékenységi körhöz szükséges döntésképességet, a döntést szolgáló *éntudatot* (*eszmerendszert*, *énképzet*, *világképzet*), *szokásokat*, *motívumokat*, *emóciókat*, *ismereteket* és a kivitelezési *hozzaértést*, a *kivitelezési képességeket*, *készségrendszereket* a hozzájuk tartozó *tartalmi és működési ismeretekkel*.

GONDOLKODÁSI KÉPESSÉG: az az *értelmi képességünk* (gondolkodási műveletek, problémamegoldás), melynek segítségével meglévő *tudásunkból* (önmagunk korábbi tudásához viszonyítva) új tudást hozunk létre.

IDEGEN NYELVI FELKÉSZÜLTÉSÉG: az idegen nyelv használatához szükséges *kompetencia*. Magában foglalja az adott idegen nyelvre vonatkozó motívumokat és az anyanyelvben kifejlődött szövegértési, szövegalkotási *képesség* alkalmazását, a nyelvhasználati szokásokat és *készségrendszereket* a hozzájuk tartozó ismeretekkel.

INFORMATIKAI FELKÉSZÜLTÉSÉG: olyan *felkészültség*, amely információátviteli eszközök (szótárak, könyvtárak, mágneslemezek, CD lemezek stb.), információközvetítő eszközök (például TV) és információfeldolgozó eszközök (információfeldolgozó programok, számítógépek) használatával működik. Magában foglalja az információval, az informatikával kapcsolatos motívumokat, a szabályhasználó, szabályalkotó *képességet* (mint az alkotóképesség sajátosan kifejlődött összetevőit), az informatikai *készségrendszereket* (például a szótár, a könyvtár, a számítógépes felhasználói programok használatának *készségrendszereit*) a hozzájuk tartozó ismeretekkel (valamint a kognitív tudat részeként az informatikai tudatot).

IRODALMI FELKÉSZÜLTÉSÉG: alanyi célú felkészültség, amely magában foglalja az irodalomra vonatkozó *motívumokat*, az irodalmi esztétikai érzéket és tudatot, a befogadói, alkotói *szokásokat* és *készségeket* a hozzájuk tartozó ismeretekkel, valamint az irodalmi *tudatot*.

ISMERETEK: képzetek, valamint fogalmi ismeretek (tényismeretek, nézetek, fogalmak, összefüggésképzetek, szabályok, előírások, programok, törvények, normák, tervek, elvek és hasonlók).

–KÉP: átfogó ismeretrendszer, maga az egyéni világgép, illetve annak valamely része. Például: földrajzi világgép. (A „kép” és a „tudat” mint az átfogó egyéni ismeretrendszerek jele csak a szóhasználati szokás szerint különbözik egymástól.)

KÉPESSÉG: a tartalmak (tárgyak, információk) meghatározatlan vagy nagyon tág körén (de az egyes ember *tudásától* függően) működő tanult *pszichikus rendszer*.

KÉSZSÉG (skill) rutin+jártasság: a tartalmak (tárgyak, információk) meghatározott körén működő, tanult specifikus kivitelező *pszichikus rendszer*.

KOGNITÍV TUDAT: az információra, az információfeldolgozásra, a megismerés természetére, a gondolkodásra, a tanulásra, a kommunikációra (ezen belül a vizuális kommunikációra, a nyelv kialakulására, a nyelvcsaládokra, a finnugor nyelvcsalád és a magyar nyelv sajátosságaira) vonatkozó átfogó *ismeretek és nézetek összefüggő rendszere*.

KOMMUNIKÁCIÓS KÉPESSÉGEK: (az ember jelhasználó *képességei*; a fejlesztés szempontjából a zenei, vizuális, nyelvi és formalizált kommunikációs képességekre értelmezve): tapasztalati szinten a szövegértést és szövegképzést, racionális szinten pedig a szövegértelmezést és szövegalkotást foglalják magukba.

MAGATARTÁSI SZOKÁSOK: a *szokásoknak* az a csoportja, amelyben inkább a döntés hangsúlyosabb (például: igényesség, igénytelenség, megbízhatóság, megbízhatatlanság).

MATEMATIKAI FELKÉSZÜLTÉSÉG: a matematika használatához szükséges *értelmi felkészültség*, amely magában foglalja a matematikával kapcsolatos *motivumokat*, a matematikai *képesség-, szokás- és készségrendszert* a hozzá tartozó *tartalmi és működési ismeretekkel* (valamint a matematikával kapcsolatos világgépi jelentőségű *ismereteket* mint a *kognitív tudat* részét).

MECHANIZMUSOK: öröklött reagáló rendszerek (például reflexek).

MEGISMERÉSI KÉPESSÉGEK (eltekintve a kommunikációval, a gondolkodással és a tanulással való átfedésektől): az érzékelés, észlelés, tapasztalás, megfigyelés, kódolás, modellezés, értelmezés, értékelés, bizonyítás képességei, valamint a szükségszerű és a valószínű, az okság és az együttjárás; a jelölt, a jel és a jelentés, az érvényes és az érvénytelen gondolat, a tény (a realitás, az igaz kijelentés) és a nézet (vélemény, hipotézis, hazugság, fikció, babona és hasonlók) megkülönböztetésének képessége.

MINTÁZATOK: öröklött felismerési rendszerek (például a dühös arc öröklött mintázata).

MOTÍVUMOK: öröklött *szükségletek* és elsajátított *beállítódások, értékviszonyulások*, életprogramok, életcélok, *eszmék* (amelyek aktuális működése mint belső indíték a külső motivációkkal kölcsönhatásban – a kiváltott érzelmek által – döntésre, tevékenységre késztet).

MŰKÖDÉSI ISMERETEK: a készségek és a képességek működését leíró, a működés alapját képező szabályok (törvények, elvek, programok, tervek, előírások és hasonlók), amelyek a racionális szabályhasználó tevékenység eszközei.

OPERÁTOROK: kivitelező *pszichikus rendszerek (szokások, készségek, képességek)*.

ÖNELEMZŐ KÉPESSÉG: az *önértékelő képesség* összetevője, melynek segítségével testünk és személyiségünk aktuális fejlettségét, állapotát értékeljük, ellenőrizzük, értelmezzük.

ÖNÉRTÉKELŐ KÉPESSÉG: az *alanyi döntésképesség* része, melynek segítségével aktuális viselkedésünket (annak okait, indítékait) folyamatos visszacsatolással (*magatartásértékelés*) és utólagos vizsgálattal (*önvizsgálat*), valamint fizikai állapotunkat, személyiségünket elemezve (*önelemzés*) értékeljük annak tisztázása céljából (célképzés), hogy mit tegyünk a sikeresebb magatartás, személyiségünk fejlesztése érdekében.

ÖNKISZOLGÁLÁSI, ÖNVÉDELMI SZOKÁSOK ÉS KÉSZSÉGEK: testünk, személyiségünk stabilizálását, „karbantartását”, védelmét szolgáló *szokások és készségek* a hozzájuk tartozó *tartalmi és működési ismeretekkel* (pihenés, tisztálkodás, egészségvédelem, fizikai és mentális védekezés, öltözködés, vásárlás, háztartás, szórakozás, testedzés, hobbi és hasonlók).

ÖNVIZSGÁLÓ KÉPESSÉG: az *önértékelő képesség* összetevője, melynek segítségével aktuális viselkedésünket utólagosan ellenőrizzük, elemezzük.

PROBLÉMAMEGOLDÓ KÉPESSÉG: az öröklött próbálkozási mechanizmusból kifejlesztett *értelmi képesség*. Fejlettségének függvényében a már meglévő más képességeink felhasználásával, a hasonló helyzetekre vonatkozó ismereteink, készségeink készleteinek mozgósításával, szelekciójával, csoportosításával (meglévő tudásunk kreatív felhasználásával) új, ismeretlen helyzetekben is tudunk dönteni és cselekedni. A problémamegoldás eredményessége meglévő tapasztalataink, tudásunk kreatív felhasználása (a kreativitás) mellett képességeink fejlettségétől és a mozgósítható tudás készleteinek gazdagságától függ.

PSZICHIKUS RENDSZEREK: tanult szerveződések (sémák, reprezentációk) a pszichikus nagyrendszerek: *éntudat (eszmerendszer, énkép, emberkép, világkép), felkészültségek* (általánosak: *alanyi felkészültség, természeti, technikai, társadalmi, értelmi felkészültség*; speciálisak: a sok ezer tevékenységi kör, foglalkozás, szakma, hivatás kompetenciái, b) pszichikus alrendszerek, készletfajták: *motívumok (beállítódások, értékviszonyulások), érzelmek, emóciók, ismeretek* (képzetek, fogalmi ismeretek), operátorok (*szokások, készségek, képességek*).

RACIONÁLIS SZINT: racionálisnak nevezzük a magatartást, a tevékenységet, ha a működés során a visszacsatolt információkat valamilyen szabályhoz (például előíráshoz, elvhez, normához, tervhez, törvényhez) (is) viszonyítjuk. Azok a pszichikus rendszerek fejlődtek racionális szintre, amelyek szabályhoz viszonyító visszacsatolással is képesek működni. (Ilyen például az erkölcsi normák figyelembevételével meghozott tudatos döntés, avagy a tervrajz szerinti munkavégzés és természetesen a szabályalkotás, a tervezés is.)

SPECIÁLIS KOMPETENCIÁK: a különböző tevékenységi körök, foglalkozások, szakmák, hivatások gyakorlásához szükséges képzettség, amely magában foglalja, működteti a speciális *döntésképességet* és kivitelezési felkészültséget. (A speciális kompetenciák elsajátításának, fejlődésének segítése elsősorban a szakképzés, a felsőoktatás és a gyakorlat feladata, a kötelező iskolázás az általános kompetenciák fejlesztésével és a pályairányulást segítő tehetséggondozással készítheti föl a felnövekvő generációkat a speciális kompetenciák elsajátítására.)

SZEMÉLYISÉG: *pszichikus rendszerek* szerveződése, amely az ember nembeli és egyéni *adottságai* alapján a környezetével kölcsönhatásban alakul ki, változik, fejlődök, és amelynek köszönhetően az ember fogalmi *ismereteivel* is képes saját magatartásának, tevékenységének sikerét elősegíteni és fogalmi kommunikációval is képes másokra hatni.

SZOCIÁLIS KÉPESSÉGEK: a szociális kivitelezés összetevője. Elemei: a versengés (harc, játszma), a vezetés, az együttműködés és a segítség képessége.

SZOCIÁLIS KÉSZSÉGEK: a legkülönbözőbb típusú szociális helyzetek, szituációk, konfliktusok kezelése, megoldása során kialakuló *készségek* (például a hivatali ügyintézés készségei, vitakészség).

SZOCIÁLIS MOTÍVUMOK: szociális *szükségletek, magatartási szokások, kommunikációs szokások, erkölcsi szokások, szokásjogok, társadalmi (közösségi) szokások, köztudások* (emberekhez, csoportokhoz, hazához, szimbólumokhoz), erkölcsi normák, jogszabályok, *értékviszonyulások* (elutasítások, azonosulások, meggyőződések, hitek, vakhitek, előítéletek), *eszmék*.

SZOCIÁLIS SZOKÁSOK: a gyakran ismétlődő szociális helyzetek, szituációk hatására kialakult *szokások* (például a köszönés).

SZOKÁSOK: olyan tanult operátorok, amelyek a megfelelő helyzet, szituáció észlelésekor rendszerint automatikusan aktiválódnak és működnek.

SZÜKSÉGLETEK (mint öröklött motívumok): biológiai szükségletek, mozgásszükséglet, információszükséglet, élményszükséglet, szexuális szükséglet, szociális szükségletek (szabadságvágy, önállóságra törekvés, kötődési szükséglet, párképzési szükséglet, szolgálatkészség, elismerési és elismertségi (státus) vágy, hatalomvágy, birtoklási vágy, területbirtoklási vágy).

TANULÁSI KÉPESSÉGEK: olyan *képességek* (exploráció és felfedezés, próbálkozás és problémamegoldás, játék és szimuláció, alkotás és alkotó tanulás, kommunikáció és szövegfeldolgozás, szocializáció és szociális tanulás, valamint tapasztalati és értelmező, szándéktalan és szándékos tanulás), melyeknek köszönhetően új *pszichikus rendszerek* jönnek létre, a meglévők átalakulnak, hierarchizálódnak, optimalizálódnak, tartósabbá válnak.

TAPASZTALATI SZINT: tapasztalatinak nevezzük a magatartást, a tevékenységet, ha a működés során a visszacsatolt információkat magához a dologhoz vagy a rá vonatkozó ismeretekhez viszonyítjuk. Azok a pszichikus rendszerek, amelyek a visszacsatolt információt csak a dologhoz, a rá vonatkozó ismeretekhez viszonyíthatják, még csak tapasztalati szintre fejlődtek. (Tapasztalati szintű például az iskolázatlan ember anyanyelvi tudása, ezzel szemben *racionális szintű* a nyelvtudása annak, aki a nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi szabályok kontrollja alatt fogalmaz.)

TÁRGYI DÖNTÉSKÉPESSÉG: arra szolgál, hogy eldöntse, vajon a dolog, a tevékenység, amit tennünk kell, annak eredménye megfelel-e a célnak. (Szemben az alanyi döntéssel, amely arra vonatkozik, hogy mi az érdekünk, mi a célunk, érdekünkben áll-e egyáltalán bármit is tenni vagy nem.)

TÁRSADALMI FELKÉSZÜLTÉG: a társadalmi együttéléshez, az érdekérvényesítéshez, a társadalmi struktúrák (család, csoportok, szervezetek stb.) sikeres működtetéséhez szükséges felkészültség, amely magában foglalja a szociális döntésképességet (a döntést szolgáló *éntudatot*, *szociális szokásokat*, *szociális motívumokat*, *emóciókat*, *ismereteket*) és a szociális kivitelezési felkészültséget (a *szociális képességeket* és *készségrendszereket*, a hozzájuk tartozó *tartalmi és működési ismeretekkel*).

TÁRSADALMI VILÁGKEP: a történelmileg változó és a jelenlegi társadalmi környezetre vonatkozó ismeretek, nézetek rendszere.

TARTALMI ISMERETEK: a *készségek* és a *képességek* fejlődését optimálisan segítő *ismeretek*, amelyek a szóban forgó készség vagy képesség működésének tartalmát adják, ugyanakkor önmagukban is fontosak.

TECHNIKAI ALKOTÓKÉPESSÉG (pedagógiai szempontból): az alkotó számára új, egységgé konstruált technikai produktum kivitelezésének tervét és/vagy magát a produktumot létrehozó *problémamegoldó képesség*.

TECHNIKAI FELKÉSZÜLTÉG: anyagok, energiák kezeléséhez (mozgatásához, szállításához, tárolásához, karbantartásához, átalakításához, kivitelezéséhez, termeléséhez, anyagi rendszerek megalkotásához) szükséges felkészültség, amely magában foglalja a technikai döntésképességet (*technikai motívumokat*, *ismereteket*) és a technikai kivitelezési hozzáértést (a *technikai alkotóképességet*, a *technikai készségeket* a hozzájuk tartozó *tartalmi és működési ismeretekkel*).

TECHNIKAI KÉSZSÉGEK: technikai produktumfajták tervezéséhez, előállításához, karbantartásához, használatához, kezeléséhez szükséges készségek.

TECHNIKAI MOTÍVUMOK: az egyes technikai alkotásokkal és a technikai környezettel, a technikai civilizációval kapcsolatos *beállítódások*, *értékviszonyulások*, *eszmék*.

TECHNIKAI TUDAT (a személyiségre értelmezve): az ember által létrehozott tárgyi környezetre vonatkozó egyéni *tudat*.

TEHETSÉG: jó *adottságok*, szilárd *motívumok* (érdeklődés, önbizalom, ambíció, kitartás, meggyőződés), fejlett általános felkészültségek alapján kialakult, az átlagosnál hatékonyabb és adaptívabb *speciális kompetencia*.

TERMÉSZETI FELKÉSZÜLTÉG: földrajzi, fizikai, kémiai, biológiai felkészültség, amely a természeti környezet, az ember és a természeti környezet viszonyának, a technikai tevékenység elméleti lapjainak megértését teszi lehetővé.

TERMÉSZETI VILÁGKEP (a személyiségre értelmezve): a természetre vonatkozó egyéni *világkép*, amely a természettudományos (földrajzi, fizikai, kémiai, biológiai) *ismeretek*, nézetek összefüggő rendszere.

TESTI FELKÉSZÜLTÉG: a mozgásszükséglet kielégítéséhez, a testi edzettség fenntartásához és fejlesztéséhez szükséges *alanyi felkészültség*, amely magában foglalja a testkultúrával, a mozgással, a sporttal kapcsolatos *motívumokat*, *képességeket* (a mozgás, a versengés, az együttműködés, az önfejlesztés képességét), szokás- és készség-

rendszereket a hozzájuk tartozó szabályismeretekkel (*működési ismeretekkel*), valamint a testkultúrával kapcsolatos esztétikai érzéket és tudatot.

TUDÁS: *ismeretek* (képzetek, fogalmi ismeretek) és operátorok (*szokások, készségek, képességek*).

TUDAT (egyéni): átfogó ismeretrendszer, az egyéni világvélelés része. Például: történelmi tudat. (A „kép” és a „tudat” mint az átfogó egyéni ismeretrendszerek jele csak a szóhasználati szokás szerint különbözik egymástól.)

VILÁGVÉLELÉS: a személyiségre értelmezve pszichikus nagyrendszer, a világra mint egészre, egységre vonatkozó *tapasztalati és racionális ismeretek*, nézetek összefüggő rendszere.

VIZUÁLIS FELKÉSZÜLTÉSÉG: s vizuális információk kezeléséhez szükséges *értelmi felkészültség*, amely magában foglalja a vizualitással kapcsolatos *motivumokat*, a vizuális gondolkodás és kommunikáció *képességeit, készségrendszeit* a hozzájuk tartozó *tartalmi és működési ismeretekkel* (valamint a vizualitással kapcsolatos világvélelési jellegű, jelentőségű *ismereteket* mint a *kognitív tudat* részét).

VIZUÁLIS MŰVÉSZETI FELKÉSZÜLTÉSÉG: *alanyi felkészültség*, amely magában foglalja a képzőművészeti befogadás és alkotás *motivumait*, a vizuális esztétikai érzéket és tudatot, a képzőművészeti *képességeket, szokás- és készségrendszeit* (a képzőművészeti kommunikáció és alkotás *képességeit és készségrendszeit*) a hozzájuk tartozó *tartalmi és működési ismeretekkel*, valamint a képzőművészeti tudatot.

ZENEI FELKÉSZÜLTÉSÉG: *alanyi felkészültség*, amely magában foglalja a zeneszeretettel, a zenei esztétikai érzéket és tudatot, a zenei *képességeket és készségeket* (a zenei kommunikáció és alkotás *képességeit, készségrendszeit*), a hozzájuk tartozó *tartalmi és működési ismeretekkel*, valamint a zenei *tudatot*.